

U nedelju 11. jula, velikom većinom – i velikom izlaznošću – Slovenci su odbili novi zakon o vodama, koji bi olakšao izgradnju duž obala reka i obala. Težak poraz za desničarskog premijera Janeza Janšu.

Sa skoro 700.000 glasova protiv i nešto više od 100.000 za, Slovenci su odbili novi zakon o vodi Janšine vlade. Na referendumu Za pitno vodu („Za vodu za piće“, kako su je imenovali zaštitari životne sredine koji su je predložili) prošlog jula, na biralištima se pojavilo 46% birača, više nego dvostruko kvorum za ovu vrstu konsultacija. Gotovo izuzetan rezultat u zemlji koju karakterišu godine slabe izlaznosti birača, što vladu zemlje dovodi u ozbiljne poteškoće na samom početku predsedavanja Evropskim savetom.

Referendum se fokusirao na neke izmene zakona koji štiti vodene resurse zemlje, a koji je parlament odobrio krajem marta. Najspornija tačka odnosila se na mogućnost izgradnje „javne infrastrukture“ u blizini obala plovni putova i obala, u područjima koja su do sada imala gotovo apsolutnu zaštitu.

Amandmani su odobreni po skraćenom postupku, dok su značajnije promene uvedene nakon dve nedelje predviđene za javnu raspravu.

Opsežna mobilizacija

Kada je prikupljanje potpisa pokrenuto prošlog aprila, možda bi se malo ko kladio na uspeh ekologa. Sa besnom pandemijom i njenim teškim ekonomskim posledicama, činilo se da Slovenci imaju i drugih zabrinutosti. U vreme kada je poverenje u politiku uvek na niskom nivou, posebno među mladima – kategoriji najosetljivijoj na pitanja životne sredine – činilo se da je kvorum teško dostići.

Činilo se da i vreme deluje protiv pristalica. Na početku kampanje, ograničenja okupljanja otežavala su prikupljanje potpisa i održavanje demonstracija; nedelja konsultacija bila je sjajan sunčan dan i iskušenje da se ide na obalu mora, u planine ili izvan novootvorenih granica bilo je vrlo snažno.

Većinu izborne kampanje izveli su dobrovoljci, često nepovezani sa bilo kojom organizacijom, putem Interneta i putem opširnih letaka, ponekad čak i putem pisama koja su lično pisana susedima aktivista i dostavljala ih ručno.

U međuvremenu se referendumski front širio i uključivala je sektore koji obično nisu skloni da zauzimaju stranu u politici, poput Alpskog kluba, izviđača i udruženja ribara i lovaca.

Na institucionalnijem frontu, Univerzitet u Ljubljani i Slovenska akademija nauka i umetnosti zauzeli su stav uticajnom izjavom napominjući da je povećanje mogućnosti intervencija na priobalnom zemljištu „neprihvatljivo u trenutku kada pritisak na vodu i

životnu sredinu povećava “. Čak je i predsednik Republike Pahor, iako bez otvorenog stava, jasno stavio do znanja da mu se ne sviđa reforma i načini na koji je predložena.

Referendumska kampanja, takođe pojačana stavom muzičara, glumaca i umetnika, dirnula je Slovence na osetljivom terenu. Pristalice su zaštitu reka mogle povezati sa zdravljem vodonosnih slojeva iz kojih crpi velika većina akvadukata u zemlji. Očuvanje prirode, uključujući lepotu njenih jezera i reka, jedno je od prepoznatljivih obeležja Slovenije, koja je ujedno i jedna od retkih država na svetu koja je 2016. godine u svoj ustav uvrstila pravo na vodu za piće.

Između propagande i lažnih vesti

Ako je referendum toliko zagrejao duh, međutim, to je i zbog aktuelne vlade i njene izvanredne sposobnosti da podeli glasače. Bliski saveznik suseda Orbana, premijer Janša optužen je da je iskoristio pandemiju radi ograničavanja građanskih sloboda u zemlji, posebno za organizacije za građanska prava i zaštitu životne sredine.

Tokom referendumske kampanje, prema promotivnim odborima, vladini stavovi monopolisali su nacionalne medije. Mnogi aktivisti prijavljuju da su im Facebook i Instagram nalozi suspendovani zbog sumnje da šire lažne vesti do nekoliko dana pre glasanja.

Za ministra životne sredine Andreja Vizjaka, koga je opozicija mnogo osporavala zbog njegove prošlosti u hidroelektričnoj industriji, cela referendumska kampanja bila je samo neka vrsta gigantskih lažnih vesti. „Izmenom zakona o vodama“, tvrdio je, vlada je želela samo da „zaštiti i dodatno zaštititi vodne resurse“.

Novi zakon je eliminisao mogućnost traženja od vlade posebnog odobrenja za izgradnju, u izuzetnim slučajevima, duž obalnog pojasa. Međutim, ministar je bio oprezan da ne istakne da će, s novim pravilima, mogućnost gradnje na obalama reka postati norma, a ne više izuzetak. Takođe je propustio da pomene činjenicu da je donedavno, u verziji novog zakona koja je kasnije povučena, vlada čak želela da odobri upotrebu „opasnih“ supstanci u oblastima vodotoka – prošlost koju je bilo teško pomiriti sa imidžom vlade koja se bori za zaštitu vodnih resursa.

Drugi sporni teren je teren za zaštitu od poplave. Prema zagovornicima referenduma i mnogim akademikima, novoovlašćeni radovi bi ometali odliv vode, povećavajući opasnost od poplava i ulazeći u otvoreni sukob sa Direktivom Evropske unije o vodama. S druge strane, vlada je istakla da je spornim članom predviđena i dodela 17 miliona evra za redovno održavanje reka.

Dakle, za vladu je čitava referendumska kampanja u osnovi bila podvala protivnika „vlade kao takve“.

“Bez drame”

Nema sumnje da je 11. jula, bar delimično, referendum bio o samom Janši. Iako opozicija poziva na njegovu ostavku, mnogi očekuju barem delimičnu promenu kursa. Premijer, međutim, ostaje samopouzdan – bar na rečima. „Nema drame“, tvitovao je, a zatim se sarkastično zapitao da li je levičarska vlada ikad podnela ostavku zbog gubitka referenduma. U svakom slučaju, u narednih šest meseci Slovenija će igrati važnu ulogu u evropskoj agendi, uključujući Zeleni dogovor i borbu protiv klimatskih promena. Da bi se čuli, ekolozi nisu mogli izabrati bolje vreme.

Izvor: balcanicaucaso.org